

Повеље цара Уроша

У ХИЛАНДАРСКОМ АРХИВУ.

Хиландарска ризница је сачувала велико богаство — многобројне повеље српских владара и друга акта, која су драгоцен извор за српску историју¹. Велики је део ових аката познат јавности још од доба кад је »живописац србски« Димитрије Аврамовић брижљиво преписао неке најважније повеље (између њих и ктиторску повељу Стефана Немање г. 1198—1199). После

¹ Каталог српских аката Хиландара обухвата 131 број.

њега су поједина акта објављивали В. И. Григоровић, арх. Леонид, арх. Порфирије, Т. Д. Флорински, Љ. Стојановић, Ст. Новаковић (по преписима Љ. Ковачевића), Ст. Димитријевић и Б. Корабљев¹. Ипак нису још сва акта наштампана; а нека су наштампана само у скраћеном облику.

После нашег боравка у Хиландару издали смо неке повеље у потпунијем облику². Највише нас је занимало доба цара Душана и цара Уроша. Износимо данас неке Урошеве повеље. Није велик општи број повеља нејаког цара. Док нам је из непуних десет година Душанова царевања остало око 60 разних повеља, из 16 година Урошеве владавине сачувало се једва двадесет. Већ су објављене повеље цара Уроша из архива: Которског³, Дубровачког⁴, Лавре Св. Атанасија⁵.

У Хиландарском архиву чува се седам повеља цара Уроша.

1. Повеља од маја г. 1356, којом цар Урош даје митрополиту мелничком Кирилу манастир Св. Николе Стошког (Хил. бр. 45.; регест код Новаковића Зак. Спом. 308).

2. Повеља од 20. јуна 1357, којом цар Урош потврђује ман. Св. Аранђела у Јерусалиму 1000 перпера годишње из дубровачког дохотка (Хил. бр. 47 на хартији с viseћим печатом). — Гласник II (1849), 197; Mikl. 165; Нов. 709; по мишљењу К. Јиречека, Jagić Festschrift, В. 1908, 527, интерполирана у XV. веку.

¹ Из приказа дра М. Ласкариса у Приловима VI (1926), 139. види се да и књига Б. Корабљева (Виз. Врем. XIX. Приложеније) није још дефинитивна збирка свих хиландарских српских повеља.

² Которску повељу Стефана Немањића из г. 1200—1202 у Приловима V (1925), стр. 62, поједина хиланд. акта у Одабраним Споменицима српског права. Б. 1926., бр. 57, 62—64, 66, 68, 71, 72, 75—78, 82—84, 103, 128, 129 и у Гласнику Скоп. Научн. Др. књ. II (1926) стр. 25.

³ Врло сумњива повеља г. 1355, којом цар Урош потврђује све привилегије града Котора у талиј. и латин. преводу изд. Fl. Corner, *Catharus Dalmatiae civitas*, р. 64—68; у талиј. Rad I, 146.

⁴ 11 повеља из Дубровачког архива из г. 1356—1362 = Mikl. 153, 175, 155, 158, 157, 159, 160, 164, 168, 169, 173 (= Нов. 175, 186, 310, 312, 177, 712, 178, 314, 182, 183, 168).

⁵ Повеља 15 априла 1357 и новембра 1360 (друга у српском тексту и грчком преводу) објављене од Др. Анастасијевића у Споменику LVI (1923), стр. 6—8 (= Нов. 312 и 493).

3. Повеља од 15. октобра 1360, којом цар Урош потврђује Хиландару дар жупана Вукосава — цркву Св. Богородице под Петрусом (Хил. бр. 48; регест. Нов. 437).

4. Повеља од г. 6869 (1. септ. 1360.—31. авг. 1361.), којом цар потврђује Хиландару дар царице Јелисавете — селиште Патрићево (у два примерка, Хил. бр. 49 и 50), регест-Нов. 439.

5. Повеља од 15. јула 1363, којом цар даје челнику Муси град и жупу Брвеник, у замену за Звечан (Хил. бр. 52.), рег. Нов. 316; у целини — А. Соловјев, Од. Сп. 166.

6. Повеља од 11. марта 1365 којом цар потврђује Хиландару дар Бранковића — цркву Св. Аранђела у Трстенику (Хил. бр. 53, на хартији с печатом); Аврамовић, Опис. 54, бр. 13; Св. Гора 49.; Mikl. 172; Нов. 441 (рег.).

7. Повеља од 9. маја 1366, којом цар потврђује Хиландару дар вел. војводе Николе — манастир Св. Стефана у Кончи (Хил. бр. 54), Нов. 414 (рег.).

У време Урошево спада и повеља г. 1360—1361 (6869), којом патријарх Сава потврђује Хиландару дар челника Милоша — село Сопињане (Хил. бр. 51. на хартији без печата), Нов. 440 (рег.).

Још једна хиландарска повеља (Хил. бр. 46, на пергаменту) која носи датум 15. новембра 6869 (1360 г.), припада по нашем мишљењу не цару Урошу, него цару Душану. И то из ових разлога: 1. повеља не спомиње име цара, као датум забележен је само 15 новембар¹. Белешка: в њ л ѣ то *SZWE, додата је руком XIX века (вероватно, иг. Нифонта, који је г. 1840-х уређивао хиландарске повеље) и не заслужује много пажње. Међутим 2. у самом тексту вели цар о земљама с. Кунара(на) више Секирника да је те земље даровао Хиландару и два пут записао у хрисовуље. Села Кунарани и Секирник спомињу се први пут у Душановој повељи г. 1332 (Нов. 403), затим г. 1343 (Нов. 400) и потврђују се у општој хрисовуљи Душановој г. 1348 (Нов. 422). Не спомињу се нигде у Урошевим повељама Хиландару, а немамо разлога мислити да су се неке Урошеве повеље у Хиландару изгубиле. 3. У повељи спомиње се игуман хиландарски Јован (иначе непознат). Али у повељи 20. јула

¹ Ово је простагма, која нема ни аренге ни интитулације, ни потписа царева. Место потписа стављен је по византијском начину датум великим црвеним словима: + МСЦЬ НОВЕБРЬ . . . X (после санкције: како невѣрникъ.) уп. Ст. Станојевић у Гласу, CVI, стр. 42—43.

1358 јавља се игуман Арсеније¹, у запису г. 1359—1360 (6868) иг. Доротеј²; у повељи патр. Саве 1360—1361 (6869) — иг. Теодосије³. У том реду нема места за иг. Јована, док за Душаново доба постоји празнина у реду хиландарских игумана између 1348 (иг. Гервасије) и маја 1355 (иг. Доротеј).

4. Потписана је повеља од логофета Ђурђа. Ђурђе познат је као логофет Душанов од 21. маја 1349 до 5. децембра 1355. Повеље Урошеве г. 1356, 1358 и 1360 потписује логофет Драгослав, а г. 1362—1365 — логофет Дејан. Изгледа да је логофет Ђурђе напустио двор после смрти свог господара⁴ и тешко је веровати да би се он случајно јавио у старој улози 15. новембра 1360, кад је на пр. повељу 15. окт. 1360 издао лог. Драгослав⁵.

Незнамо које је разлоге имао игуман Нифонт, да повељи дода датум 6869, али по нашем мишљењу погрешно је, — повеља мора да буде Душанова и да се датира: 15. новембра 1349—1354. Ако оставимо на страну ову повељу, погрешно приписану цару Урошу, имаћемо седам његових повеља у хиландарском архиву. Од овог броја само су три објављене у целини (бр. 47 — у Гласнику, II; бр. 53 — од Аврамовића; бр. 52 — од нас). Остале четири штампане су од Новаковића са великим скраћењима, — изостављене су аренге, које често сачињавају половину целе повеље, изостављени су и неки делови санкције и есхатокола⁶. Међутим аренге, мада су од мање важности него диспозиције повеља, имају и свој значај⁷. У њима се види филозофија права тог доба, тесно везана за хришћанску веру. У првој аренги (мај 1356) видимо искрено убеђење да је свака власт од Бога. Бог крунише православне царе и даје дарове »всему народу право-

¹ Нов. 710; Хил. бр. 47.

² Љ. Стојановић. Записи I, 68.

³ Нов. 440; Хил. бр. 51.

⁴ и склонио се у Солун, где он пише своју опоруку г. 1367. Споменик XI. бр. 18 и 19.

⁵ Нов. 438; Хил. бр. 48.

⁶ в. Новаковић Зак. Спом. 308, 437, 439, 444. Још горе су прошле ове повеље у издању В. Корабљева: прву није наштампao, од друге штампao је само 6 редака, од треће 16 редака, од четврте мање него половину. Није штампao по оригиналима, него по скраћеним исписима еп. Порфирија Успенског г. 1846. в. Визант. Временник XIX (1915), стр. 524 сл.

⁷ О аренгама у српској дипломатици в. Ст. Станојевић. Студија у Гласу XCIV (1914), стр. 191—229.

славија» (универсалистичко хришћанско гледиште преовлађује над националним). Изгледа да је ова повеља издата приликом крунисања Урошева, јер се изрично спомиње, да је он, »втори цар свих Српских и Грчких земаља«, наследник светих Симеона и Саве, примио круну царску од Христа и сад тежи да подражава великом равноапостолном цару Константину и другим. После овог на широко замишљеног увода долазе у повељи изрази који су у тесној вези са правном садржином повеље. То је похвала великом чудотворцу Св. Николи. Треба обратити пажњу да се у аренги обично слави оно божанско или свето лице, којему је посвећена дотична црква¹. Повеља о цркви Св. Николе Стошког мора да слави Св. Николу. У сагласности с овим правилом, друга аренга коју данас штампамо, слави Богородицу (јер се Богородичном манастиру Хиландару прилаже црква Богородице). Интересантна симболистика — оно Богородичино је престо небеског цара — чини прелаз земаљском царству: по милости Богородичиној био је Урош венчан на »самодржавно царство . . . земли Србској и већм Грчком«.

Трећа аренга не држи се овог правила: мада је повеља опет намењена Хиландару, слави се Света Троица, чија се благодет излива на оне царе, који су разумно управљали царством и сваком од поданика давали своје (*sum sui que*). По заветима својих светих предака Симеона и Саве стара се и цар Урош да приноси поклоне манастирима.

Четврта аренга састоји се као и прва из два дела. У првом делу налазимо познату аренгу, омиљену у световним и црквеним повељама цара Уроша и доцнијих владара². Милост Христа излива се на царство српских царева, исто као и на прве православне царе. Ова аренга ипак није потпуно довршена и прекида се другом — славопојем Богородици (јер је опет садржина повеље — поклон Богородичином манастиру). Овај славопој, у облику директног апострофирања »покровитељнице, стене хришћанске, надежде и упованија ненадејуштих се«, личи на

¹ Ово је већ приметио Ст. Станојевић у Гласу XCIV, 226. И аренга Урошеве повеље 2 јуна 1358, где се слави арх. Михаило, у вези је са садржином повеље која је издата у корист ман. Св. Аранђела Михаила и Гаврила у Јерусалиму. (Mikl. 165). уп. Ст. Станојевић, ф. с. 212.

² О тој аренги в. Ст. Станојевић у Гласу XCIV, стр. 210—211.

црквени акатист; толико има у њему искреног осећања да изгледа као наслуђивање кобних опасности за младог Уроша. Неки трагични дух веје из ових редака последње сачуване повеље последњег српског цара.

Објављујемо редом четири повеље цара Уроша, додавши и оне делове, које је већ наштампао Ст. Новаковић у »Зак. Споменицима«.

I

† Благочѣстно¹ и велелѣпно и достоудљжно² наше корени благочѣстина и ѿ вѣтвие добродѣтели плоди принести. и благочѣстина плоди украсивше благодарѣство (въ) - но славити Бога въ Троици. и Троицу въ единомъ Божѣствѣ. въ единомъ царствѣ же. и господствѣ въ единой воли и хотѣни безначелну же и съприсносущну. и непостижиму едину- ествѣвну. и равночѣстну. и равнопокланяему. иже всѣмъ творителну. и вседрѣжителну же. небеси и земли и прѣиспод- нихъ видимимъ же всѣмъ и невидимимъ. ѿдушевленимъ же и бездушнимъ. ѿт еже единородни Синъ и слово ѿтче. неизре- ченни свѣтъ ѿт свѣта всѣна намъ. и многочѣстни даролюбни дари дароваше се пророкомъ же и апостоломъ и мученикомъ. светителемъ же и прѣподобимъ. и православнимъ царемъ и всему народу православиа различно дари раздѣливши и достохвалнимъ вѣнци вѣнчавша јакоже ти самаа виннаа нави се подателнаа животу безмѣрнаа мудрость Божиа. къ всѣмъ велегласно вопиеть глаголюци. »мною царие цар- ствуютъ и силни правду пишуть«. Тѣмъже³ и азъ въ Христа Бога благовѣрни и Богомъ поставленни Стефанъ⁴ Урошь вѣтори ЦРЬ⁵ всѣхъ Српскихъ и Грѣчкихъ земль благодарѣтию божию процвѣтшу ми въ своемъ ѿтѣствѣ. по того изво- лению реци се ѿтрасль благаго корене родитель мвихъ светихъ. реку же Симевна новаго мироточца и прѣваго вла- дики бившааго земли Српсѣи и великаго светителя и прѣ-

¹ крст и слово Б — црвено.

² нечитко; могло би бити: иестъ от нашег.

³ остало је празно место, место слова Т, које је требало да буде на- писано црвенимъ мастилом.

⁴ слово С — вел. црвено.

⁵ ЦРЬ — вел. црвена слова.

вопрѣстолника земли Српської вѣчства нашего Сави . приемии царствина благочѣстни вѣн'ць вт руки Христа моего . по-ревновахъ же житию и благопрѣбыванию светихъ в Христа царей благовѣрно живших на земли . реку же великаго и равнаго апостоломъ прѣваго христіаномъ Костандина цара и инихъ православно и благочѣстно живших на земли . вт юности моею теплостію душе и ревностію сръдца моего раждеженну ми бившу любовію къ всѣмъ светимъ и божьствнимъ прѣквямъ наипаче светаго и сла¹ и славнаго скорого въ помощехъ архиереа Христова Николу . ть бо тепли и скори въ помощехъ жрътву условну и вдушевлену себе принесе Богу . присно съпрствующе с нимъ . телесне бо вкови по богогласномуу гласу вѣтресь и смущающих умъ вещи измѣн'ше . достойно ангелскому сподоби се дръзновению . тѣмъ достойно храмъ его въ хвалу и въ чѣсть себе въздвигъ духовнихъ тръжьствующе и славославецъ прославльшаго ихъ господина . тѣмъ бо самѣми усти чѣсть Богу принаше се добрѣ вѣдуще . яко наже къ подобнимъ рабамъ чѣсть навлечение иматъ къ общему владицѣ славу . тѣмъ же ими убо добрѣ вѣруще дръзновление къ Богу приетнимъ . светіе молитви ихъ призываемъ всегда царство ми скорого въ помощехъ и тепла заступника архиереа Христова Николу . и по того изволенію упомену господи ми и матери вседръжавной и аугусти царици Иелисав'те матери царства ми . и царству ми достолѣпни и всечѣстни прѣосвещен'ни митрополитъ богозданнаго града Мел'ника квр-Кириль . о цркви светаго Николи чудотвор'ца Стожьскога како єсть наш'ль онузи црковь светаго Николи Стож'кога порушену . и онъ ю єсть обновиль и озидаль . и още и къ тому пир'гъ съзидаль своимъ трудомъ и откупомъ . и за тоѣи упоменутиє прѣсвещен'наго ни митрополита квр-Кирила приє госпожда ми и мати царства ми царица квра Иелисав'ти и царство ми и даровасмо му онузи келию црковь светаго Николи Стожьскога и пир'гъ що си е самъ си зидаль съ всѣми правинами и съ селомъ що си е дръжала тази цркви и съ планиномъ . И записа му царство ми Кондарата съ стасиомъ и съ периволемъ и съ виноградомъ и съ нивиемъ що си е дръжалъ и прѣгъ у Псалинѣ . и стасъ Юланова у Гръдали на чемъ є сѣдѣль Свиноглавъ съ всѣми правинами стаси тѣх'ви . И още се царство ми в'говори зъ господомъ царицомъ матерію царства ми . и придадосмо село

¹ sic.

Смилово съ вѣми правинами и мегіами и съ засел'ци како су дрѣжали властеличички царства ми в'се чисто. И оѣце му записа царство ми виноградъ Туркаревъ и Лув'ровъ що му су даровали властеличички царства ми Витомирь и Станиша. И купеничиче що си есть купиль самъ митрополитъ Кѣриль и приложилъ подь онузи црѣквь . да му нѣсть вол'нь никто потворити.

И такози му написа и утврѣди царство ми СЛОВОМЬ¹ царскимъ . ако му се случи тере остави своимъ хотѣниемъ митрополию . да си има и онузи црѣквь съ вѣмъ що му есть записало царство ми подь онузи црѣквь светаго Николи Стожъскога . да си есть вол'нь митрополитъ Кѣриль оном'зи црѣквомъ до своего живота а по смрѣти своей любви за душу подь црѣквь подписати а или кому харизати. И кога си онъ самъ постави калугіера у оноизи црѣкви, да му нѣсть забаве ни оть кога любо.

И такози му записа царства ми онузи црѣквь у Мѣлницѣ у граду . всаки настоѣщи митрополитъ да нѣсть вол'нь оном'зи црѣквомъ и онѣм'зи пир'гомъ и онѣмизи сели и стас'ми що есть царство ми записало подь онузи црѣквь . да ни клирици да инь кто любо одь владущихъ въ дрѣжавѣ царства ми забавити или однети что любо одь онези црѣкве . тѣкмо да има всаки митрополитъ настоѣщи у Мѣлницѣ помень духовни и четири динаре на годище . а ино нищо векие да нема.

И² такози освободи царство ми онузи црѣквь и люди що си има онази црѣквь да имъ нѣсть ни еднога подан'ка ни сокиа ни градовиданиа ни кукіезиданиа . ни сенокошениа ни жетве ни ораниа ни прѣсекіе . ни поноса ни провода ни приселице . ни глобара ни псара ни конюха . ни севасть ни кѣфалиа не кнезь . ни травнине ни десетка ни планинатики ни свинога десетка ни димнине . просто рекше одь вѣхъ работъ и поданкѣ иже се обрѣтаю у земли царства ми велихъ и малихъ . да нѣсть волнь никто забавити а или узети что любо посилинемъ оть сиези црѣкве светаго Николи Стожъскога . тѣкмо да си прѣбиваетъ сиази црѣквь въ вако утврѣждение и свободу никимъ неразориму до вѣка. И молю егоже Богъ изволи по м'нѣ царствующа на столу царства ми сиему ХРИСОВОУЛОУ³ непотворен'ноу бити, нь и паче бол'ше и крѣп'цѣ потврѣжену

¹ реч Словомъ — црвеним мастилом.

² велико И — црвеним мастилом.

³ исто.

бити. Кто ли се понуди разорити си златопечат'ни хрисовуль царства ми: таковому да му есть мьст'никъ свети Николае: въ днь страшнаго пришьствия Христова. аминь.

† ВЪ ХРИСТА БОГА БЛАГОВѢРНИ СТЕФАНЪ ОУРОШЬ
ЦАРЬ СРБЛІЕМЪ И ГРКОМЪ †

Записа се си златопечат'ни хрисовуль повѣлѣниемъ господина цара въ лѣто. *SWZD. индиктионъ . Θ.¹

Повелѣниемъ господина цара логофеть Драгославъ прѣручи оу Серѣ мѣсеца маја².

— Хил. бр. 45, на хартији, ситним брвописом. уп. Нов 308—310.

II

15 октября 1360, у Читимљи.

+ W³ всепѣтаа Дѣво. Мати владичице, породьшиа неизречен'но избавителя моего Бога . и того самого Господа и виждителя на руку своюю поносившиа иже понесшаго вображение пл'ти нашею : како да избавит'ни ѿ неподобнаго миродръжца днавола. Твое бо лоно, Дѣво прѣчистаа, бистъ прѣстоль избавителя моего Бога . и тебе изволи въ земляних рвдѣхъ имати те царское сѣдалище иже все царе земляние живущее въ православии достолѣпно вѣнчавааетъ . и скифтри их на противещих' се имъ укрѣпленатъ : ѿ него же и азъ рабъ твой, прѣчистаа благовѣрни ЦРЬ⁴ Стефанъ Урош . по того милости помазану ми на самодръжавное царство отьчества моего . реку же зем'ли Ср'бской и всемъ Грком . тѣм'же и сия моя малаа приношения принесохъ въ даръ тебѣ како в'сенепорочнѣи ѿроковици и Богоматери. И како подложи прѣд царство ми съ упрошениемъ и повелѣниемъ царства ми вѣрни и многолюбимѣи властелинъ царства ми жупанъ Влькославъ . под Хиландаръ свою цр'квь бацин'ну що есть съвидаль съ упрошениемъ царства ми. своимъ трудомъ на своей бацинѣ подъ Петрусомъ Ц⁵ръковъ Матерь Божию и съ милостию и повелѣниемъ царства ми овузи цр'квь подложи подъ Хи-

¹ ситним рукописом испод царева потписа.

² ово на самом дну повеље истим рукописом.

³ крст и слово w — црвено.

⁴ реч ЦРЬ — вел. црв. словима.

⁵ велико слово — црвеним мастилом.

ландарь. И того ради дарова царство ми манастиру Хиландару Матери Божии благодателници Хиландарскои си свѣтли ХРИСОВОУЛЬ¹ царства ми, и записа царство ми Хиландару овузи цркъвь Влькослалу кою есть съзидалъ подь Петрусомь цркъвь Матерь Божию и съ сели що есть приложилъ Влькославъ цркъви тои одь свое бащине . селомъ те цркъви тоје имена си суть. С²ело Лѣщине съ засел'ки и съ мегнами и съ правинами села того. С³ело Мут'ница Долна съ заселки и съ мегнами и съ правинами. Село Брѣстница съ заселки и съ мегнами и съ правинами. Село Зубарие що есть даль Влькославъ калугеричи Богдановѣ матери, да си есть калугеричино до нѣина живота, а по смрѣти калугеричинои да есть црковно. Село Невидово у Заструми съ рибари и съ людми и съ улианикомь, съ заселки и съ мегнами и съ правинами. И⁴ що е оддѣлилъ одь свое кукне Влькославъ цркъви дѣль, кобилъ двѣнадесятѣ и пастухъ и сто овьць и плугъ воловъ и свинь тридесети.

И¹ оце що есть область духовна да номь не метеха ни облада никто, развѣ цркъвь Хиландарьска, да се бере цркъви. И такози подписа царство ми овузи цркъвь подь Хиландарь, иако по смрѣти Влькослала никто оть синовъ а или одь рода Влькослала да не метеха ни облада црковомь томъзи, тькмо да номь облада и метеха Хиландарь, а инь никто. Ако ли коимъ судомъ Божимъ згоди се одступити оноизи осталои бащинѣ одь дѣце Влькослале, онози щоно е даль Влькославъ цркъви, що пише у хрисовули царства ми више, този все да есть и съ црковию подь область Хиландарску и да есть тврѣдо и непотворимо донелиже есть и цркъви та божьствана.

Сего ради и даровахъ сие СЛОВО⁵ царства ми, иако да есть тврѣдо и непотворимо до вѣки. Кто ли покусить се потворити сие, таковаго да разоритъ Господь Богъ и Прѣчистаи него Мати и сила чьстнаго и животворещаго крѣста Христова.

Записа же се сие обичное и настоющее и златопечатное СЛОВО царства ми образомъ и знамениемъ царскимъ въ лѣто *SWZΘ. индиктионъ .ДІ. мѣсеца октобра .СІ. у Чтимли при логоветѣ Драгославѣ.

¹ исто.

² свако слово С — црвено.

³ И — вел. црвено слово.

⁴ велико црвено слово.

⁵ великим црвеним словима.

† СТЕФАНЪ ОУРОШЪ ВЪ ХРИСТА БОГА ВЪРНИ
ЦАРЬ СРЪЛІЄМЪ И ГРЪКОМЪ †

Хил. бр. 48 (на хартији брѡписом без печата). уп. Нов
Зак. Сп. 437 (скраћ.) и Корабљев, бр. 51 (само 7 редака).

III

1 септ. 1360. — 31 авг. 1361, у Серу.

† Се нина что добро и что красно давидьски недоумѣнѣ
реци . нѣ еже проповѣдати съ дръзновениемъ . и славити
православно . единаго Бога въ Троици безначелна неизмѣнна .
непостижима присносуцна, бес'коньчна, въ единомъ сущствѣ
и зрацѣ божьства . троична же лица и съставъми свойства.
Отца глаголю и едиnorodнаго юму Сина и светаго и божьствнаго
Духа . какоже духонасищенна уста божьствних пророкъ
прѣдаше и апостоли научише . мученици исповѣдаше . и цркви
единою запечатлѣ вѣрою . ѿ ниеже православиемъ укрѣпише
се, и благочѣстна вѣнъци украсише се благовѣрнии и христоиме-
нити царие . и же съ правдою на зем'ли пожившеи . и велеразумно
своге управлше царство . и сущим под' ними дари и почести
колемуждо по мѣрѣ и по достоинию раздѣливше и раздавше.
Тѣмъ² же и азъ въ Христа Бога благовѣрнии и Богомъ поста-
влен'ни и самодръжав'ни Стефанъ Урошъ ЦРЬ³ Сръблїемъ и
Гръкомъ . Поморию и Западнимъ странамъ . внукъ прѣпо-
добнаго и богоноснаго оца Симеона Немане новаго муроточьца .
и светаго и великаго въ светителехъ Сави . прьваго пастира и
просвѣтителна земли Ср'бьсцѣи и по них кралевѣствовавших
землею Срп'скою . синь же благочѣстивѣишаго и великаго
въ царихъ прьвовѣнчаньнаго цара Стефана и сего благочѣстивие
и христоролюбивие царице августие квра Елисавети . сихъ
царству и благочѣстию прѣем'никъ . тѣще се и молитвѣ и бла-
гословленю тѣхъ бити наслѣдникъ . заповѣдан'наа ми тѣми
усрьдѡ исплнѣнаю . Ельма же повелѣ и устави⁴ господжа и

¹ С — велико првено слово.

² Т — исто.

³ ЦРЬ — исто.

⁴ Корабљев је наштампао овако: ...и божьствнаго Духа.
Стефанъ Урошъ царь синь прьвовѣнчаньнаго цара
Стефана и сего христоролюбивие царице августие.
квра Елисавети. Ельма повелѣ и устави... јер је
његов извор, еп. Порфирије у своме препису испуштао многе реченице
и поједине речи (В изв. В р. XIX, стр. 526).

мати царства ми записати селище на Струмѣ бащину Патрикиеву, що єсть приложила манастира царства ми Хиландара + пир'гу на мори. Григорина ради своего єе калогера, єеже сама вѣспитѣ. како да има кивер'нию всаку и покои того ради въ томъ светомъ мѣстѣ Светие Гори¹ + сию заповѣдь и прошение єе испльнивъ записую златопечатнимъ симъ СЛОВОМЪ царства ми вишеписан'ное селище Патрикиєво той светои обитѣли Хиландарьскои съ вѣми мегнами и правинами и метохомъ села тога, да сие има въ всаку свободу и волю, какоже и проче метохие своеє велика има искони и отъ прѣва тѣмъжде образомъ, и сѣ да има никимъ неотъемлемо до вѣка. И молю єеже изволить Господь Богъ и по мнѣ царствовати, сиему златопечатному СЛОВУ царства ми непотворенну бити ни поврѣжденну, нъ паче да прѣбываетъ въ всакомъ утврѣждени и свободѣ чистѣ златопечатное сие СЛОВО царства ми и никимъ непоколѣбимо до вѣка, записана же се сии хрисовуль въ лѣто *SWZΘ индиктион(а) .ДІ.

+ СТЕФАНЪ ОУРОШЪ БЛАГОВѢР'НИ ЦАРЬ СРЪБЛІЕМЪ И ГРКОМЪ +

+ Госпожда светая царица повелѣ сама у Сѣрѣ².

— Хил. бр. 49, на хартији без печата; други примерак Хил. бр. 50 на пергамену, без печата; има неке промене у тексту. Уп. Нов. Зак. Сп. 439; Корабљев, бр. 53.

IV

9 маја 1366 у Скопљу.

+ По³ неизречен'ному милосрѣдию и чловеколюбию Владики моего сладкаго ми Христа, по изволѣнию и милостивному єе прирѣнию наже на царствѣ ми, какоже и на пр'вих светих и православних царих, такожде и на царствѣ ми благодетъ прѣсветаго своего Духа показа, какоже излила на светие свое ученики и апостоли рек имъ: »Идѣте въ всю вѣселенную

¹ У повељи број 50 чита се место речи између крстова: Хиландару помѣна ради родитела царства ми господина светопочившега цара Стефана.

² У пов. бр. 50 пише † Госпожда светая царица сама повѣлѣ у Сѣрѣ градѣ.

³ крст и слово П — црвеним мастилом.

и проповѣдите славу моего божества«. Ѡ всепѣтаа владичице, госпожде и прѣтѣстателнице и покровителнице. стѣнохристаньска. надежде и упование ненадеющимсе. Тѣм¹ же и азъ рабъ твои Стефанъ Урошь ЦРЬ² сина моя малаа приношения принесох въ даръ те и к тебѣ прибѣгаю ище помощи и заступлениа юда би ме избавила муки вѣчнїе и да би ми била прѣтѣстателница и покровителница въ днь страшнаго и лютаго отвѣта и да би ме покрила кровом крилу твоєю . да ме огнь не опалить грѣховни. и сина моя малаа приношения принесох . и приложи³ царство ми въ даръ владичици госпожди Матери Божїеи цркви Хиландарскои . како поиска⁴ на царствѣ ми много възлюбленни властелинѣ и братъ царства ми велики воевода Никола како да приложи и да му потпише царство ми Матери Божїеи Хиландарскои цркви у Кон'чи светаго Стефана що си је съзидаль своимъ трудомъ и откупумъ у своєї бащинѣ записнои що му је записаль и утврдилъ родителъ царства ми у бащину до вѣка светопочивши царь . и тузи цркви прилага и потписуе царство ми Матери Божїеи Хиландарскои въ споменъ царства ми и въ поменъ брата царства ми воеводе Николе и всеми сели цркви светаго Стефана. Село⁵ Конча. Село Лубница. Село Трѣскав'ць. Село Сухидоль. Село Дѣдино. Село Ракит'ць. Село Сѣница. Село где је сѣдель Доброславъ Карбикъ. Село поль Тудорице. Село Костадинци. Село где је сѣдель Костадинъ. Село Негронофоти. Село Гръковъ Доль. Село Свети Костадинъ. и села ина коиа се находе у метесехъ Кончкихъ мала голѣма. кѣде іестъ посадилъ воевода отроке своје. И синази села вишеписанна светаго Стѣфана да си има и дрѣжи божествана цркви Мати Божїа Хиландарска съ людѣми с виногради съ планинами съ воденичиємъ и съ ливадичиємъ и просто рекше съ всѣми мегами и правинами и съ всѣмъ периоромъ сель тѣхъ. И поселе да не метеха ни облада съ ними никто развѣ светаа и божествана цркви . ни да је вольнѣкто что однести отъ цркви сїе вишеписаннихъ ни дѣте воевадино ни родимъ ни кто малъ ни великъ.

¹ велико слово Т — црвено.

² реч ЦРЬ вел. црвеним словима.

³ одавде је штампао Ст. Новаковић, 446.

⁴ од ове речи штампао је Корабљев, (В. Вр. XIX, 530).

⁵ свака реч Село почиње великим црвеним словом.

И молю же паче и запрѣщамъ негоже Богъ изволи¹ по мнѣ бити настолнику царства ми. сиемуви СЛОВЪ² царства ми непотворенну бити. нъ паче потврдѣдати и сохранати. Кто ли др'зне разорити или что одънети отъ вишеписанихъ. да него разоритъ Богъ и Прѣчистаа Мати Божина, и да гестъ проклетъ отъ Господа Бога³ Вседржителна и отъ веѣхъ светихъ Богу угодившихъ и да естъ причтень къ Иуде и Арию и къ тѣмъ рекшимъ : »кръвь него на насъ и на чедѣхъ нашихъ«. и Мати Божина Хиландарскаа да будетъ ему супърница въ семь вѣдѣ и въ будущемъ. и да будетъ проклетъ и триклетъ въ сиемъ вѣдѣ и придущемъ. и отъ насъ да нѣсть благословень. аминь.

.... се утврди въ лѣто *S и WOD. (маа ·Θ· у Скопии)⁴
+ СТЕФАНЪ ОУРОШЪ ВЪРНИ ЦАРЬ СРБЛІЕМЪ ИГРКОМ +⁵

— Хил. бр. 54, на хартији брзописом ; крај повеље недо-
стаје. уп. Нов. 444—445 ; Кор. бр. 56.

Александар В. Соловјев.

¹ реч СЛОВУ — вел. црвеним словима.

² догде је штампао Корабљев.

³ догде је штампао Новаковић.

⁴ крај је повеље истрошен, Речи »маа 9 у Скопии« налазе се само у препису који је г. 1840 — х начинио иг. Нифонт, ваљда је имао пред собом повељу у бољем стању. Јб. Ковачевић је прочитао : инѣд. Д. (в. Нов. 445).

⁵ У препису иг. Нифонта додате су титули још и речи И ВСЕМУ ДИСОУ, које нама изгледају сумњиве, јер никад не долазе у оригиналним потписима царским. уп. Ст. Станојевић, Студија у Гласу CVI, 43.